

Vaalikaudet ylittävän päätöksenteon vaikeus – Järki ja tunteet politiikassa

Kaisa Herne, Tampereen yliopisto, kaisa.herne@tuni.fi

PALO Studia Generalia 1.3.2019

Mikä on PALO?

- Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama hanke **Osallistuminen pitkäjänteisessä päätöksenteossa**, 2017-2021 (Participation in Long-Term Decision Making)
- Tutkimme miten voisimme tehdä pitkän **aikavälin huomioon ottavia päätöksiä kansalaisia osallistamalla**
- Tutkimme ja kehitämme entistä toimivampia menettelytapoja kansalaisosallistumiselle ja julkiselle päätöksenteolle
- Tavoitteena **demokratian vahvistaminen Suomessa**
- Mukana Turun yliopisto, Tampereen yliopisto, Åbo Akademi, Luonnonvarakeskus
- <http://paloresearch.fi/>

Luennon sisältö

- Järki ja tunteet päätöksenteossa
- Pitkän tähtäimen päätöksenteko
- Millä keinoin päätöksentekoa voisi muuttaa kaukonäköisemmäksi?

Miksi vaalikaudet ylittävä päätöksenteko on vaikeaa?

- Moniin kauaskantoisiin päätöksiin liittyy kustannuksia nykyhetkessä ja hyötyjä vasta tulevaisuudessa
- **Yksilötason päätöksenteko**
 - Tahdon heikkous
 - Tulevaisuuden diskonttaus
- **Demokraattinen päätöksenteko**
 - Vaalikaudet
- Esimerkkejä pitkän tähtäimen poliittisista päätöksistä
 - Rakenteelliset uudistukset (Sote, perusturvan uudistaminen), eläkeratkaisut, julkinen velka, ilmastonmuutos, energiaratkaisut, investoinnit

Miten päätöksentekoa voitaisiin kehittää? (haastattelut)

- 1) Poliittisuuden vähentäminen luomalla päätöksentekoinstrumentteja, jotka leikkaavat hallitus-oppositio-rajan, vaalikausien ja hallinnon "silojen" yli. → a) vähentää poliittisuutta, b) parantaa deliberation tasoa ja c) mahdollistaa kompromissit

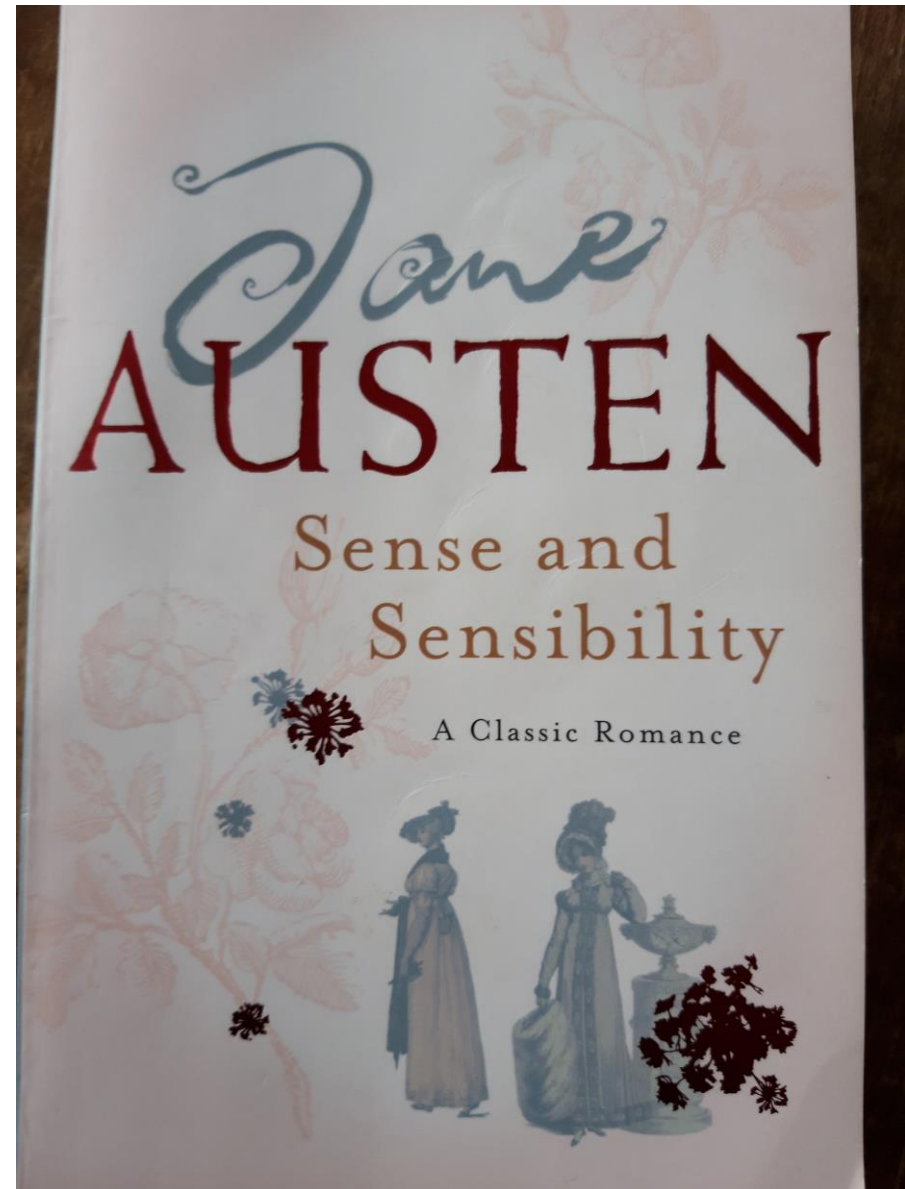
Päätöksenteko

- **Kuka** tekee päätöksen?
 - Yksilöpäätökset
 - Kollektiiviset päätökset
- **Mitä** päätös koskee?
 - Vain yksilöä itseään
 - Myös muita ihmisiä
 - Kun päätökset koskevat myös muita, eettiset kysymykset oleellisia

Järki ja tunteet

- **Järki ja tunteet** asetettu usein vastakkain
- Yleinen ajatus: järkeilyyn perustuvat päätökset on hyviä, tunnepohjaiset taas huonoja
- Onko asia näin?

*Mieleni minun tekevi,
aivoni ajattelevi*

Järki ja tunteet

- Päätöksenteon kaksi järjestelmää (Daniel Kahneman 2011, Thinking fast and slow)
- 1) **Nopea järjestelmä**
 - Impulsiivinen, tunteet keskeisiä
 - Lyhytjänteinen
 - ”Kuuma” järjestelmä
- 2) **Hidas järjestelmä**
 - Kärsivällinen, pohtiva, vaatii vaivannäköä ja aikaa
 - Pitkäjänteinen
 - ”Kylmä” järjestelmä
- Molemmat vaikuttavat päätöksiimme
- Se millainen päätös syntyy, riippuu siitä, kumpi järjestelmä on käytössä

Viha

PELKO

Suru

Onni

Ilo

Rakkaus

Raivo

Ahdistus

Tunteet ja päätöksenteko

- Psykologia/aivotutkimus: päätöksenteko ei onnistu ilman tunteita
- Aivotutkija **Antonio Damasio**: potilaat, joiden aivoista tuhoutunut alue, jossa tunteet syntyvät, eivät pysty tekemään päätöksiä
- Psykologi **Ap Dijksterhuis**: kun päätökset vaikeita, eli kun päätökseen vaikuttavat hyvin monet eri tekijät, tiedon tasapuolinen käsittely on mahdotonta ja tunteet voivat itse asiassa ohjata parempiin päätöksiin

Pitkän tähtäimen päätöksenteko

- Pitkän tähtäimen päätöksillä on seurauksia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä
- Yleensä tarkoittaa valintaa pitkän ja lyhyen aikavälin hyötyjen ja haittojen väliltä
- Eläimet lyhytnäköisiä
- Lapset lyhytnäköisempiä kuin aikuiset
- Ihmiset pystyvät ottamaan myös pitkän tähtäimen huomioon päätöksenteossaan
- Usein kauaskantoinen päätöksenteko on kuitenkin vaikeaa
 - Tahdon heikkous (akrasia, myopia)
 - Tulevaisuuden voimakas diskonttaus
- Hidas järjestelmä punnitsee pitkän ja lyhyen aikavälin seurauksia, nopea järjestelmä taas yleensä lyhytnäköinen
- Tunteet vaikuttavat enemmän lyhytnäköisessä päätöksenteossa
 - On helpompi hahmottaa nykytilaan liittyvä tunne kuin johonkin tulevaisuudessa tapahtuvaan liittyvä tunne

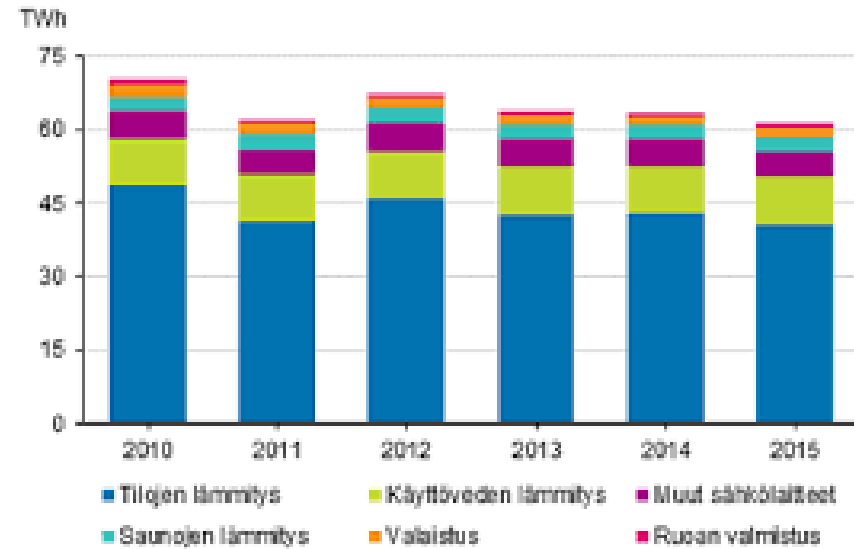
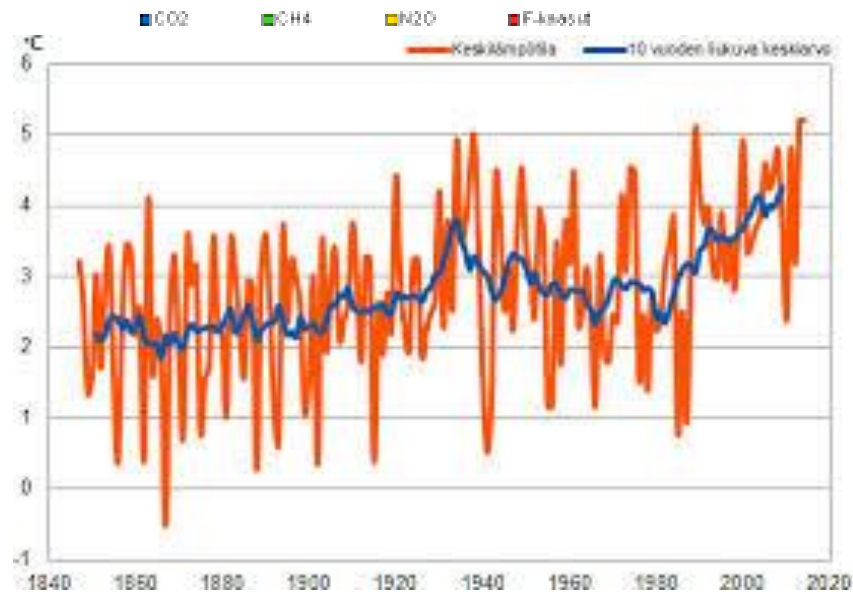
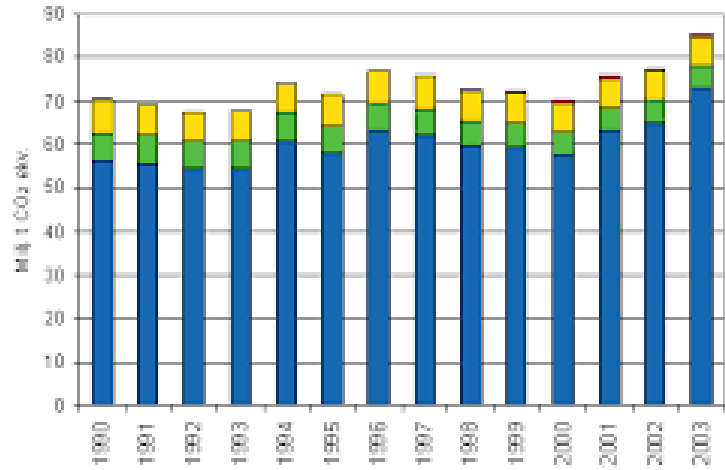
Sukupolvet ylittävä päätöksenteko

- Erityiset ongelmat
- **Konkreettiset kustannukset nyt, epämäärisemmät hyödyt tulevaisuudessa** (jotka eivät edes välttämättä hyödytä itseä, vaan tulevia sukupolvia)
- **Kollektiivisen toiminnan ongelma** voi hankaloittaa (ilmastonmuutos)

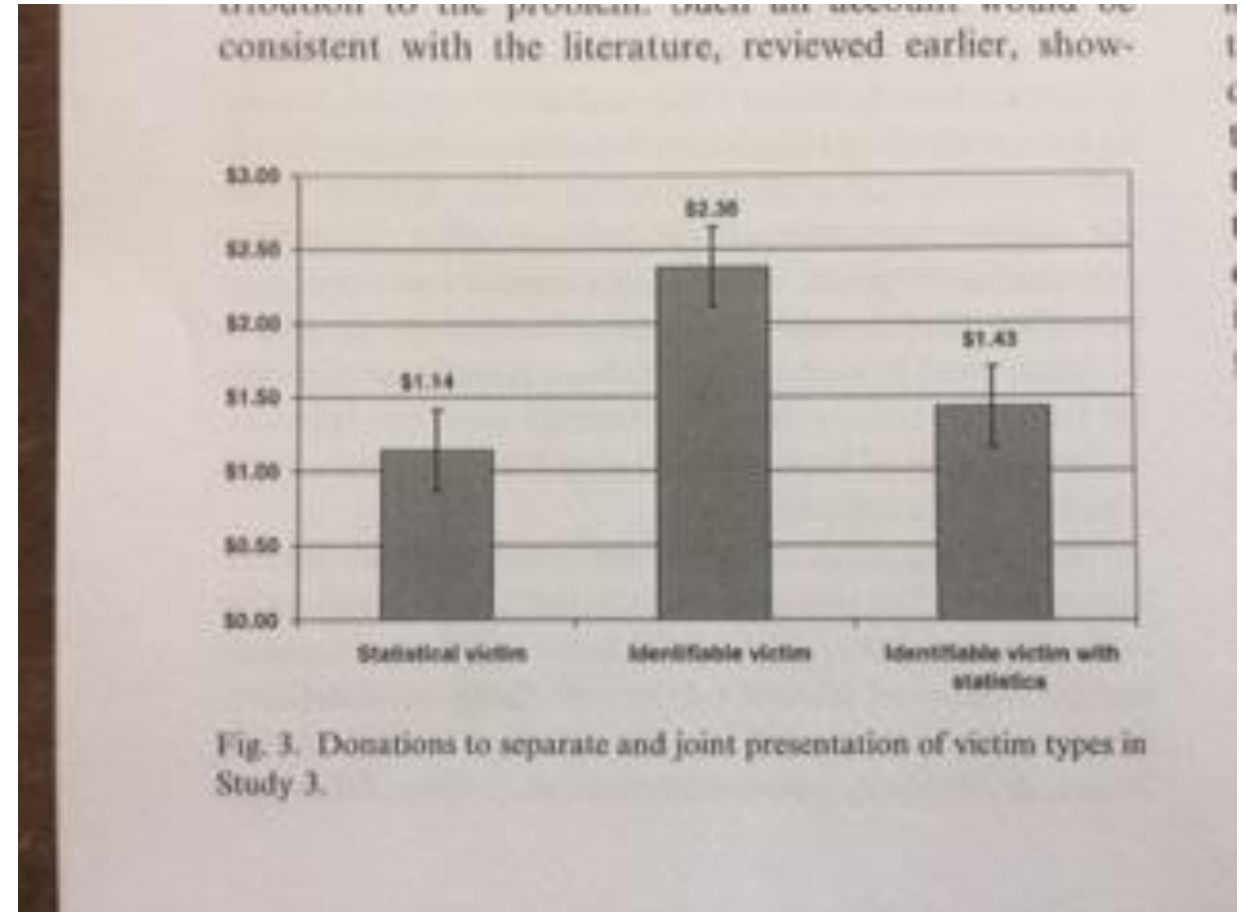
Toiset huomioiva päätöksenteko

- Tunteilla suuri merkitys toisia ihmisiä koskevassa päätöksenteossa
 - Empatia, sympatia, myötätunto
 - Viha, kateus
 - Sosiaalisten normien noudattaminen ja noudattamatta jättäminen (ylpeys noudattamisesta; häpeä, syyllisyys noudattamatta jättämisestä)
- **Nopea järjestelmä**
 - Toisten huomioiminen perustuu enemmän **tunteisiin**
 - Päätökset voivat vaihdella itsekkäistä altruistisiin riippuen siitä, herättääkö jokin tekijä sympatiaa tai myötätuntoa
- **Hidas järjestelmä**
 - Toisten huomioiminen perustuu **eettisiin periaatteisiin ja sosiaalisiin normeihin**

- Small, Loewenstein ja Slovic (2007) tutkivat ihmisten valmiutta lahjoittaa hyväntekeväisyyteen
- He vertasivat lahjoitushalukkuutta tilastollisille ja konkreettisille, yksilöidyille uhreille
- Yksilöidyille uhreille lahjoitetaan huomattavasti herkemmin

Miten edistää huomisen huomaavia päätöksiä?

- Tutkimme kysymystä PALOssa
- Päätöksentekoon vaikuttaa paljon se, **miten asiat esitetään**
 - Miten kannattaisi esittää?
 - Konkreettiset riskit vaikuttaa
- Sosiaaliset normit ohjaavat vahvasti päätöksentekoa

Miten edistää huomisen huomaavia päätöksiä?

- PALOn tutkimukset
- Mikä on **tunteiden** vaikutus?
 - Miten tunteita saadaan herätettyä?
 - Tunteet vs. tieto
 - Millaiset tunteet motivoivat toimimaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi?
 - Riskien esittäminen tunteita herättävästi
 - Pelko voi saada toiminaan
- **Sympatia ja myötätunto** edistävät altruistista toimintaa
 - Näitä tunteita voidaan herättää (myös tulevia sukupolvia kohtaan)
- Mitä seurauksia on **kansalaisten osallistamisella**?

Yhteenveto

- Järki ja tunteet vaikuttavat molemmat päätöksentekoomme
- Nopea ja hidas järjestelmä tekevät erilaisia päätöksiä
- On keinoja saada ihmiset tekemään kaukonäköisiä päätöksiä, mutta tiedämme niistä toistaiseksi liian vähän

Kiitos!

